

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

3 vtrum oporteat illud multiplicatum restituere.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

si animo damnificandi eos, quibus erant danda huiusmodi bona, reuocationem eorum procurat ab eo, qui donabat: & ratio est, quia restitutio est actus iustitiae. Et quando ex damno illato contingit, praesupponit violationem iustitiae, seu iuris, ad quod reparandum restitutio ordinatur. In proposito autem nullius

ARTICVLVS III.

Verum sufficiat restituere simpliciter, quod iniuste ablatum est.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod non sufficiat restituere simpliciter, quod iniuste ablatum est. Dicitur enim Exo. 22. Si quis furatus fuerit bouem, aut oves, & occiderit, vel vendiderit, quinque boues pro vno restituet, & quatuor oves pro vno oue: sed quilibet tenetur mandatum diuinae legis obseruare: ergo ille, qui furatus, tenetur restituere quadruplum, vel quintuplum.

¶ 2 Preterea. Ea quae scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut dicitur ad Roman. 15. sed Luca 19. Zachaeus dixit ad Dominum: Si quem defraudauit, reddo quadruplum: ergo homo debet restituere multiplicatum id, quod iniuste accepit.

¶ 3 Preterea. Nulli potest iuste auferri id, quod dare non debet: sed iudex iuste auferit ab eo, qui furatus est plus, quam furatus est, pro emenda: ergo homo debet illud soluere: & ita non sufficit restituere simpliciter.

SECONDA est, quia restitutio reducit ad aequalitatem, quod inaequaliter ablatum est: sed aliquis reddendo, quod accepit simpliciter, reducit ad aequalitatem: ergo solum tenetur restituere factum, quantum accepit.

RESPONDEO. Dicendum, quod cum aliquis iniuste accepit

tionis, verberis, carceris, exilij, solutionis, confiscationis, seu priuationis bonorum, & huiusmodi, non possunt executioni mandari per solam legem, nisi interueniat actio aliqua, puta occidere, mutilare, verberare, includere, ire, soluere, accipere, vel dare, & si qua est alia eiusmodi actio. Poenae autem excommunicationis, suspensionis, interdicti, & irregularitatis, & si qua est alia similis, nullam actionem in sui executionem exigunt: sed non communicare cum fidelibus, non immiscere se prohibitis, non exercere actum ordinis, quae in sola negatione, seu priuatione consistunt, sufficiunt ad earum executionem. Ex hoc autem sequitur altera differentia, scilicet, quod quaedam est poena, cuius inflictio est propria iudici: quaedam autem, cuius inflictio est communis iudici, & legi. Declaratur hoc, quia poena in executione exigens agere, conuincitur propria iudici ex hoc, quia aut ad illud agere tenetur reus, aut iudex. Non reus, quia non tenetur ex lege, nisi ad poenam. Poena autem consistit in pati, non in agere: ergo tenetur iudex.

rem alienam, duo sunt ibi consideranda: quorum vnum est inaequalitas ex parte rei, quae quandoque est sine iniustitia, ut patet in mutuis. Aliud autem est iniustitiae culpa, quae potest esse etiam cum equalitate rei, puta cum aliquis intendit inferre violentiam, sed non praualere. Quantum ergo ad primum, adhibetur remedium per restitutionem, in quantum per eam equalitas reparatur, ad quod sufficit, quod restitutum, quantum habuerit de alieno: sed quantum ad culpam, adhibetur remedium per poenam, cuius inflictio pertinet ad iudicem: & ideo antequam sit condemnatus per iudicem, non tenetur restituere plus, quam accepit: sed postquam condemnatus est, tenetur poenam soluere. Et per hoc patet responsio ad primum, quia lex illa determinata est poenae per iudicem infligendae, cum ad obseruantiam iudicialis praeccepti nullus teneatur post Christi aduentum, ut supra habitum est. Potest tamen idem, vel simile statui in lege humana, de qua erit eadem ratio.

AD SECVNDVM dicendum, quod Zachaeus id dixit, quasi supererogare volens. Vnde & praemiserat: Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus.

AD TERTIVM dicendum, quod iudex condemnando, iuste potest accipere aliquid amplius loco emendae: quod tamen antequam condemnaretur, non debebat.

causa est, quia non exigit necessarium actionem iudicis.

Ad dubium ergo dicitur, quod doctrina auctoris vniuersalis est de poena, cuius inflictio pertinet ad iudicem, ut propria: de tali enim optime loquitur reddendo cause. Et ideo antequam sit condemnatus per iudicem, non tenetur ad executionem. Et quod hac sit vera intentio auctoris, patet ex hoc, quod loquitur de iudice, ut distinguitur a lege. Loquendo enim de iudice, ut distinguitur a lege, oportet loqui de propriis iudici, & de communibus iudici, & legi.

Et per hoc patet responsio ad primam obiectionem: quia punire, id est, punitionem statuere, est actus legis, & punire executione continet etiam legi, quando poena non exigit actionem in executione. Et ad secundam, quia de poenis, quorum inflictio communis est iudici, & legi loquitur: litera autem loquitur de poena, cuius inflictio est propria iudici. Et tu notabis, & applicabis hoc ad iurium, & statutorum tam civilium, quam canonicorum intellectum, & rationem. Videbis enim, quod si pro quibusdam criminibus, puta haeresis, laesa maiestatis, & huiusmodi, poenae priuationis bonorum ipso facto incurrendae ponuntur, in quantum claudunt se in priuationem, a lege infligi dicuntur: in quantum vero exigunt actionem, iudicis actum expectant: unde dicuntur priuati dominio rerum a lege: non tamen tenentur ea assignare sibi, nisi interueniat actio iudicis.

Respondendum est, quod non est simile: quia in casu praedicti non tenetur restituere. Videtur enim, quod ex hoc, quod iniuste poenae pertinet ad iudicem, non sequatur, antequam sit condemnatus, non tenetur, tum quia inflictio poenae non pertinet ad iudicem tantum, sed ad legem. Dicitur enim in precedenti libro, quod actus legis est panis, immo iudex panis, vel lex animata. Si ergo lex poenalis lata est, non est opus iudice damnante, quia lex infligit poenam: tum quia manifeste patet teneri aliquos ad poenas legis absque iudicis quocunque actu, ut patet in excommunicationibus, & censuris laicis a iure.

Ad hoc dicitur, quod auctor non loquitur vniuersaliter de poena a lege imposita, sed de poena restitutionis in quadruplo, vel huiusmodi, ut patet in litera: sed quia ratio in litera ad materiam restitutionis a lege statuit vniuersaliter est, quam restitutionis poena, ut patet: oportet aliter dicere, distinguendo, quod poena statuta in lege est duplex, quaedam ad eius executionem requiritur aliqua actio: quaedam autem, cuius executio nullam actionem requirit: verbi gratia. Poenae mortis, mutila-

Super questionis 6a articulum tertium.

Super quest. 63. artic. quartum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aliquis debeat restituere, quod non abstulit.

In artic. 4. eiusdem questio. in risione ad primum. & secundum, dubium est, quare danu lucri cessantis ex pecunia mutuatata debet restitui creditori post mora, vt in litera dr. & non a principio absolute loquedo. Nulla enim apparet inter hec differentia, nisi qa post moram inuoluntarie sustinet danu creditor, a principio autem voluntarie. Sed hac ratio non valet, quia iusticie commutative est adquare rem rei, siue voluntarie, siue inuoluntarie quis dannum sustineat, vt patet in mutuo, & venditione voluntaria, & in furto, quo ad inuoluntaria. Propter quod si debitor pecunie, puta mille ducatorum, tenetur post mora ad aliquid plusquam mille ratione interesse lucri cessantis, oportet hoc debitum non aliunde prouenire, quam ex hoc, quod in litera dr. l. q habens mille, non solum habet mille, sed habet lucru in virtute, in quo damnificatur a debitore detinente illos mille. Ac per hoc, vt equaliter fiat rei ad rem, oportet restituere illi non solum mille, sed etiam quantum aestimatur valere lucru in virtute, sicut in feminibus destructis, quantum estimatur fructus in virtute, non in actu, vt in litera dr. Et si ex hoc prouenit huiusmodi restitutio, consequens est, quod etiam a principio habens mille ducatos, non solum habet mille, sed lucru in virtute. Ac per hoc voluntarie sustinens danu mille, du mutuat alteri, sustinet et danu lucri in virtute. Ac per hoc debentur eidem non solum mille, sed aliquid equalens danno lucri, alioquin non restitueretur equaliter. Et confirmatur, quia sicut habes femina in agro lata potest licite vendere messem, qua habet in virtute, non quantum valebit, sed quantum valet in comparatione tali existens:

Lib. 5. cap. 4. como 3.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod aliquis debeat restituere, quod non abstulit. Ille enim, qui dannum infert alicui, tenetur dannum remouere: sed quando aliquis damnificat aliquem ultra id, quod accepit, putatum aliquis effodit femina, damnificat eum, qui seminavit in tota messe futura: & sic videtur, quod teneatur ad eius restitutionem: ergo aliquis tenetur ad restitutionem eius, quod non abstulit.

¶ 2 Præterea. Ille qui detinet pecuniam creditoris ultra terminum præfixum, videtur eum damnificare in toto eo, quod lucrari de pecunia posset: quod tamen ipse non aufert: ergo videtur, quod aliquis teneatur restituere, quod non abstulit.

¶ 3 Præterea. Iustitia humana deriuatur a iustitia diuina: sed Deo debet aliqis restituere plus, quam accepit ab eo, secundum illud Matth. 23. Sciebas, quod meto vbi non semino, & congrego vbi non sparsi: ergo iustum est, ut etiam restituat homini aliquid, quod non accepit.

SED CONTRA est, quod recompensatio ad iustitiam pertinet, in quantum equalitatem facit: sed si aliquis restitueret, quod non accepit, hoc non esset equaliter: ergo talis restitutio non est iustum, quod fiat.

RESPON. Dicendum, quod quicumque damnificat aliquem, videtur ei auferre id, in quo ipsum damnificat. Dannum enim dicitur ex eo, quod aliquis minus habet, quam debet habere, secundum Philosophum in quinto Ethicorum. Et ideo homo tenetur ad restitutionem eius, in quo aliquem damnificauit: sed aliquis damnificatur dupliciter. Vno modo, quia aufertur ei, quod actu habebat: & tale dannum est semper restituendum secundum recompensationem equalis, puta si aliquis damnificet aliquem diruens domum eius, tenetur ad tantum, quantum valet domus. Alio modo, si damnificet aliquem, impediendo ne adipiscatur, quod erat in via habendi. Et tale dannum non oportet recompensare ex equo, quia minus est habere aliquid in virtute, quam habere actu. Qui autem est in via adipiscendi aliquid, habet illud solum secundum uirtutem, uel potentiam:

& ideo si redderetur ei, vt haberet hoc in actu, restitueretur ei, quod est ablatum non simpliciter, sed multiplicatum, quod non est de necessitate restitutionis, ut dictum est. Tenetur tamen aliquam recompensationem facere secundum conditionem personarum, & negotiorum. Et per hoc patet responsio ad Primum, & Secundum. Nam ille qui semen sparsit in agro, nondum habet messem in actu, sed solum in uirtute. Et similiter ille, qui habet pecuniam, nondum habet lucrum in actu, sed solum in uirtute, & vtrumque potest multipliciter impediri.

AD TERTIVM dicendum, quod Deus nihil requirit ab homine, nisi bonum, quod ipse in nobis seminavit: & ideo uerbum illud, uel intelligitur secundum prauam existimationem serui pigri, qui existimauit se ab alio non accepisse: uel intelligitur quantum ad hoc, quod Deus requirit a nobis fructus donorum, qui sunt & ab eo, & a nobis: quamuis ipsa dona a Deo sint sine nobis.

ARTICVLVS V.

Vtrum oporteat semper restitutionem facere ei, a quo acceptum est aliquid.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quod non oporteat semper restitutionem facere ei, a quo acceptum est aliquid. Nulli enim debemus nocere: sed aliquis est in nocentum hominis, si redderetur, quod ab eo acceptum est: uel etiam in nocentum aliorum, puta si aliquis redderet gladium depositum furioso: ergo non semper est restituendum ei, a quo acceptum est.

¶ 2 Præterea. Ille, qui illicitum aliquid dedit, non meretur illud recuperare: sed quandoque aliquis illicitum dat, quod alius etiam illicitum accepit, sicut apparet in dante, & recipiente aliquid simoniace: ergo non semper restituendum est ei, a quo acceptum est.

¶ 3 Præterea. Nullus tenetur ad impossibile: sed quandoque est impossibile restituere ei, a quo acceptum est, uel quia est mortuus, uel quia est ignotus: ergo non restituendum est ei, a quo acceptum est.

¶ 4 Præterea. Magis debet homo restituere ei, a quo maius beneficium accepit, personis homo plus accepit beneficium, uel depositum, sicut personam alteri, quam restituendum est acceptum est.